

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри правового
регулювання економіки
Протокол № 1 від 1.09.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. ЧАСТИНА ДРУГА

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	D Бізнес, адміністрування та право
Спеціальність	D8 Право
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Право

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник :
к.ю.н, доцент

Оксана ПОНОМАРЕНКО

Завідувач кафедри
правового регулювання
економіки

Юрій ШИНКАРЬОВ

Гарант програми

Олександр ЛИСЯК

Харків
2025

ВСТУП

Цивільне право є основною галуззю в системі права України. Воно регулює особисті немайнові та майнові відносини між суб'єктами приватного права. Це ті відносини, які людина вступає протягом усього життя, з моменту народження і до самої смерті. Предмет цивільного права включає такі відносини, як особисті немайнові права фізичних і юридичних осіб, право власності та інші речові права, право інтелектуальної власності, зобов'язальне право (договірні та позадоговірні зобов'язання) і спадкове право. У процесі підготовки фахівців у галузі права, здатних якісно забезпечувати захист і реалізацію законних інтересів фізичних та юридичних осіб, у тому числі суб'єктів господарювання, вивчення курсу цивільного права є необхідним.

Вивчення курсу «Цивільне право. Частина друга.» здійснюється протягом двох семестрів і включає лекційні та практичні заняття, на яких набуваються теоретичні знання та навички вирішення конкретних практичних ситуацій.

Метою навчальної дисципліни «Цивільне право. Частина друга.» є формування у здобувачів бакалаврів предметних компетенцій у сфері правового регулювання цивільних відносин через вивчення сутності основних правових категорій і інститутів зобов'язального права, вироблення вмінь застосування норм цивільного права при вирішенні практичних ситуацій та складанні проектів правозастосовчих актів, вмінь аналізувати та тлумачити норми цивільного права.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- формування у здобувачів здатності розуміти сутність основних інститутів зобов'язального цивільного права;
- формування у здобувачів бакалаврів здатності розуміти принципи та основні тенденції правового регулювання зобов'язальних відносин;
- формування у здобувачів навичок аналізу та тлумачення актів цивільного законодавства;
- формування у здобувачів здатності розв'язувати складні практичні ситуації з урахуванням нових тенденцій у правовому регулюванні зобов'язальних відносин та Позицій Верховного Суду України;

- формування у здобувачів навичок складання проектів різноманітних актів у сфери зобов'язального права.

Предметом навчальної дисципліни є правове регулювання зобов'язальних відносин.

Об'єктом навчальної дисципліни є інститути зобов'язального права (договірні та позадоговірні зобов'язання).

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1.

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН1	ЗК10
РН 3	ЗК1, ЗК2, ЗК6, ЗК8, СК9, СК10, СК11, СК13
РН5	ЗК1, ЗК2, ЗК8, СК4, СК5, СК7, СК15
РН9	ЗК9, ЗК14, СК4, СК6, СК12, СК14
РН13	ЗК2, ЗК3, ЗК6, СК7, СК10, СК15
РН18	ЗК3, ЗК7, ЗК8, ЗК11, ЗК13, ЗК16, СК1, СК2, СК8, СК13
РН20	ЗК1, ЗК2, ЗК7, СК4, СК7, СК8, СК11, СК12, СК16
РН22	ЗК2, ЗК10, ЗК16, СК4, СК5, СК8, СК12, СК14

РН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН5 Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

PH20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

PH22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні положення про зобов'язання. Загальні положення про договір. Договори про передання майна у власність, тимчасове володіння та користування. Договори про виконання робіт.

Тема 1. Загальні положення про зобов'язання

Поняття зобов'язального права і його місце в системі галузі цивільного права.

Поняття зобов'язального права в об'єктивному розумінні. Система зобов'язального права.

Загальні та спеціальні норми зобов'язального права та їх співвідношення.

Зобов'язальне правовідношення (зобов'язання). Поняття зобов'язального правовідношення (зобов'язання). Поняття і види підстав виникнення зобов'язань.

Правова класифікація зобов'язань і критерії її здійснення. Суб'єкти зобов'язань.

Треті особи у зобов'язанні. Зміна осіб у зобов'язанні.

Виконання зобов'язання. Загальні умови виконання зобов'язання. Поняття належного виконання зобов'язання. Принципи належного виконання зобов'язань.

Суб'єкти, предмет, строк, місце, спосіб та валюта виконання зобов'язань.

Способи забезпечення належного виконання зобов'язань. Поняття забезпечувальних правовідносин, що спонукають до належного виконання зобов'язань (загальні ознаки).

Види способів забезпечення належного виконання зобов'язань. Неустойка. Поняття неустойки. Підстави виникнення права на неустойку. Види неустойки. Завдаток. Поняття завдатку. Предмет завдатку. Функції завдатку. Правові наслідки порушення або припинення зобов'язання, забезпеченого завдатком. Порука. Поняття поруки. Правові наслідки порушення або припинення зобов'язання, забезпеченого порукою. Права поручителя, який виконав зобов'язання. Припинення поруки. Гарантія. Поняття гарантії.

Правові наслідки порушення або припинення зобов'язання, забезпеченого гарантією.

Право гаранта на зворотну вимогу до боржника. Застава. Поняття застави. Підстави виникнення застави. Окремі види застави. Форма договору застави та його реєстрація.

Предмет застави. Наступна застава. Правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Припинення права застави. Притримання. Поняття притримання.

Розпорядження річчю, яку притримує кредитор. Задоволення вимог за рахунок речі, яку притримує кредитор.

Довірча власність. Договір про встановлення довірчої власності. Особливості довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань. Об'єкт довірчої власності. Користування об'єктом довірчої власності. Обов'язки користувача. Правові наслідки порушення зобов'язання боржником. Обов'язкове звернення стягнення на об'єкт довірчої власності. Порядок звернення стягнення на об'єкт довірчої власності. Особливості стягнення на житлові приміщення. Звернення стягнення на об'єкт довірчої власності на вимогу третіх осіб. Припинення довірчої власності. Відступлення прав довірчого власника. Придбання майна у довірчу власність в інтересах іншої особи.

Припинення зобов'язань. Поняття і підстави припинення зобов'язань.

Припинення зобов'язання належним виконанням, переданням відступного, зарахуванням зустрічних вимог, за домовленістю сторін, прощенням боргу, поєднанням боржника і кредитора в одній особі, неможливістю його виконання, смертю фізичної або ліквідацією юридичної особи.

Правові наслідки порушення зобов'язань та їх види. Поняття порушення зобов'язання.

Тема 2. Загальні положення про договір

Цивільно-правовий договір. Поняття та види договорів. Принцип свободи договору.

Публічний договір. Договір приєднання, попередній договір, договір на користь третьої особи. Форма договору.

Зміст цивільно-правового договору і класифікація його умов. Істотні, звичайні та випадкові умови договору. Тлумачення умов договору. Порядок укладення договорів.

Оферта. Акцепт. Підстави для зміни або розірвання договору.

Тема 3. Договори про передання майна у власність

Загальні та відмінні риси договорів про передання майна у власність. Види таких договорів.

Договір купівлі-продажу: поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору купівлі-продажу.

Договір роздрібної купівлі-продажу: поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір поставки: поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір контрактації: поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу: поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди цього договору.

Договір міни: поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, види.

Договір ренти: поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, види.

Договір довічного утримання (догляду): поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір дарування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків. Пожертва.

Тема 4. Договори про передання майна у тимчасове володіння та користування

Загальні та відмінні риси договорів про оплатне передання майна у тимчасове володіння та користування. Види таких договорів.

Договір найму (оренда). Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору найму (оренди).

Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу.

Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін.

Договір найму (оренди) житла. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, захист прав споживачів, різновиди найму житла.

Договір позички. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Тема 5. Договори про виконання робіт

Загальні та відмінні риси договорів про оплатне виконання робіт. Види таких договорів.

Договір підряду. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору підряду.

Договір побутового підряду. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, захист прав споживачів.

Договір будівельного підряду. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір підряду на проектні та пошукові роботи. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Змістовий модуль 2. Договори про надання послуг. Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про спільну діяльність. Недоговірні зобов'язання.

Тема 6. Договори про надання послуг

Загальні положення про договори з надання послуг: предмет договору, умови виконання. Загальні та відмінні риси договорів про надання послуг. Види таких договорів.

Договір перевезення. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір транспортного експедирування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір зберігання. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір страхування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору страхування.

Договір доручення. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір комісії. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір управління майном. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, умови, форма, права та обов'язки сторін, виконання договору управління майном, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір позики, кредитний договір, договір банківського вкладу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір банківського рахунку. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Договір факторингу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Розрахунки. Загальні положення про розрахунки. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями.

Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Тема 7. Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію

Загальні та відмінні риси договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Види таких договорів: ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових права інтелектуальної власності.

Договір про комерційну концесію. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, види.

Тема 8. Договір про спільну діяльність

Загальні положення про спільну діяльність. Поняття, загальна характеристика та форма договору про спільну діяльність.

Договір простого товариства. Поняття, вклади учасників, спільне майно, витрати та збитки учасників, припинення договору простого товариства, відповідальність учасників.

Тема 9. Позадоговірні зобов'язання

Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. Поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін.

Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін.

Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи: поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін. Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи: поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки.

Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Зобов'язання, що виникають в разі створення загрози життю, здоров'ю, майну осіб: поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін.

Деліктні зобов'язання. Поняття і система деліктних зобов'язань. Суб'єкти і зміст деліктних зобов'язань. Класифікація деліктних зобов'язань. Правові умови виникнення деліктних зобов'язань. Необхідні та факультативні умови виникнення деліктних зобов'язань. Загальні положення про порядок та обсяг відшкодування заподіяної шкоди.

Врахування вини потерпілого та майнового стану заподіювача шкоди в деліктних зобов'язаннях.

Відшкодування моральної шкоди. Поняття, порядок та обсяг відшкодування моральної шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист.

Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування шкоди, завданої найманим працівником установи, підприємства, організації під час виконання ним своїх трудових обов'язків.

Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування або їхніми посадовими особами. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.

Відшкодування шкоди, завданої злочином. Відшкодування шкоди, завданої особами, що не досягли повноліття та недієздатними особами. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної небезпеки.

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання): поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Загальні положення про зобов'язання	Завдання. 1 Участь у дискусії з теоретичних питань 2 Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів
Тема 2. Загальні положення про договір	Завдання. 1 Участь у дискусії з теоретичних питань 2 Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів.
Тема 3. Договори про передання майна у власність.	Завдання. 1. Участь у дискусії з теоретичних питань 2. Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів.
Тема 4. Договори про передання майна у тимчасове володіння та користування.	Завдання. 1. Участь у дискусії з теоретичних питань 2. Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів.
Тема 5. Договори про виконання робіт.	Завдання. 1. Участь у дискусії з теоретичних питань 2. Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів.
Тема 6. Договори про надання послуг.	Завдання. 1. Участь у дискусії з теоретичних питань 2. Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів.
Тема 7. Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію.	Завдання. 1. Участь у дискусії з теоретичних питань 2. Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів. 3. Презентація творчого завдання. 4. Обговорення результатів модульного контролю.
Тема 8. Договір про спільну діяльність	Завдання. 1. Участь у дискусії з теоретичних питань 2. Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів.

Тема 9. Позадовірні зобов'язання .	Завдання. 1. Участь у дискусії з теоретичних питань 2. Участь у дискусії з вирішення практичних ситуації, обґрунтування власних варіантів вирішення, аналіз рішень інших здобувачів.
------------------------------------	--

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Загальні положення про зобов'язання	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій.
Тема 2. Загальні положення про договір	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій.
Тема 3. Договори про передання майна у власність.	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій.
Тема 4. Договори про передання майна у тимчасове володіння та користування.	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій.
Тема 5. Договори про виконання робіт.	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій.
Тема 6. Договори про надання послуг.	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій. 4. Виконання контрольної роботи.
Тема 7. Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію.	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій. 4. Підготування творчого завдання.
Тема 8. Договір про спільну діяльність	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій.

Тема 9. Позадовісні зобов'язання .	Завдання. 1. Здійснити пошук, обробку та аналіз джерел з теми. 2. Аналіз судової практики з теми. 3. Розв'язування практичних ситуацій. 4. Виконання контрольної роботи 5. Підготовка ІНДЗ
------------------------------------	---

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як: лекція-діалог, оглядова лекція, лекція-ілюстрація, проблемна лекція, кейс-метод, практична робота.

Тема	Лекція	Практичне заняття
Тема 1. Загальні положення про зобов'язання	Лекція-діалог, ілюстрація	Практична робота, кейс-метод
Тема 2. Загальні положення про договір	Оглядова лекція, ілюстрація	Практична робота, кейс-метод
Тема 3. Договори про передання майна у власність.	Проблемна лекція, ілюстрація	Практична робота, кейс-метод
Тема 4. Договори про передання майна у тимчасове володіння та користування.	Проблемна лекція, ілюстрація	Практична робота, кейс метод
Тема 5. Договори про виконання робіт.	Лекція-діалог, ілюстрація	Практична робота, кейс метод
Тема 6. Договори про надання послуг.	Оглядова лекція, ілюстрація	Практична робота, кейс метод
Тема 7. Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної	Проблемна лекція, ілюстрація	Практична робота, кейс метод

власності. Договір про комерційну концесію.		
Тема 8. Договір про спільну діяльність	Лекція-діалог, ілюстрація	Практична робота, кейс метод
Тема 9. Позадовірні зобов'язання .	Проблемна лекція, ілюстрація	Практична робота, кейс метод

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Контрольні заходи включають:

у п'ятому семестрі:

1) поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення практичних занять, а також за виконання модульних контролів, індивідуального навчально-дослідницького та творчого завдання і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів);

2) підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі іспиту відповідно до графіку освітнього процесу (максимальна сума - 40 балів).

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

- для дисциплін з формою семестрового контролю іспит - сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю (максимальна сума балів - 60) та балів, отриманих за складання екзамену (максимальна сума балів за екзамен - 40 балів)

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль у п'ятому семестрі:

письмове вирішення ситуаційних завдань - максимальна оцінка за семестр - 25 балів;

написання контрольних робіт - максимальна оцінка - 20 балів;

виконання індивідуального завдання - максимальна оцінка - 10 балів;

виконання творчого завдання - максимальна оцінка - 5 балів;

екзамен - максимальна оцінка - 40 балів.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни з формою семестрового контролю екзамен (іспит)).

ПРИКЛАД ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Освітній рівень: перший (бакалаврський)

Спеціальність D8 «Право»

Освітньої програми «Право»

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА “ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. ЧАСТИНА ДРУГА.”

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

I. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

ТЕСТИ (15 балів):

1. В господарських товариствах якого виду учасники обов'язково повинні мати правовий статус суб'єкта підприємницької діяльності?

1. Акціонерне товариство
2. Товариство з додатковою відповідальністю
3. Повне товариство
4. Командитне товариство

2. З якого віку фізична особа має право на власний розум змінити ім'я?

1. З 14 років
2. З 18 років
3. З 16 років

4. 3 21 року

3. В якому випадку недодержання вимоги щодо письмовій формі тягне визнання правочину недійсним?

1. У випадку, якщо законом передбачений такий наслідок
2. Завжди недодержання вимоги закону щодо письмовій формі тягне визнання правочину недійсним.
3. У випадку, якщо у сторони у правочині зазначено в якості умови, що недотримання письмовій формі тягне його недійсність.
4. Недодержання вимоги закону щодо письмовій формі ніколи не тягне його недійсність.

4. Які наслідки оголошення фізичної особи померлою?

1. Встановлення опіки над майном
2. Відкриття спадщини
3. Заборона на відчуження спадкоємцями нерухомого майна, яке перейшло до них у зв'язку з відкриттям спадщини, протягом п'яти років
4. Розірвання шлюбу

5. Яка основна мета цивільно-правової відповідальності?

1. Протидіяти наступним правопорушенням (превентивна)
2. Покарати особу, які здійснила цивільне правопорушення (карна)
3. Виховати правопорушника до правомірної поведінки(виховна)
4. Відновити порушений матеріальний стан особи, права якої порушені (компенсаційна)

6. Чи може,за загальним правилом, бути скасована довіреність без згоди представника?

1. Ні, оскільки довіреність взагалі не може бути скасована достроково

2. Так, оскільки довіреність є одностороннім правочином, при вчиненні та скасуванні якого достатньою є воля довірителя

3. Ні, оскільки скасування довіреності стосується інтересів представника

4. Ні, оскільки довіреність є договором, для укладення та розірвання якого обов'язковою є домовленість сторін

7. Суд визнав договір купівлі-продажу недійсним. З якого моменту договір-купівлі-продажу буде недійсним?

1. З моменту укладення договору

2. З моменту винесення рішення суду

3. З моменту, з якого суд визнає договір недійсним

4. З моменту набрання чинності рішенням суду

8. З якого моменту виникає право власності на житловий будинок за набувальною давністю?

1. Через десять років після заволодіння майном

2. Через п'ятнадцять років після заволодіння майном

3. З моменту внесення відомостей у державний реєстр речових прав

5. З моменту набуття чинності рішення суду про визнання права власності

9. АТ було визнано банкрутом. Майна АТ не вистачило для виконання зобов'язання перед постачальником за договором поставки. Яка юридична доля такого зобов'язання?

1. АТ не може бути ліквідоване до повного виконання зобов'язань перед кредиторами

2. Після визнання юридичної особи банкрутом, вимоги вважаються погашеними, зобов'язання припиняється

3. Зобов'язання існує доки не буде виконане учасниками АТ

4. В рішенні суду про визнання юридичної особи банкрутом має бути зазначена доля зобов'язань, які не виконані

10. А. звернувся до суду після перебігу позовної давності, про що у суді заявив відповідач. Які наслідки це потягне?

1. У позові буде відмовлено
2. Заява позивача про сплив позовної давності перериває її перебіг
3. Суд за вимогою позивача розглядає справу по суті та приймає рішення
4. Суд розглядає справу по суті, але зобов'язує позивача сплатити штраф за пропуск позовної давності

11. Чи можливе, за загальним правилом, застосування до податкових відносин цивільного законодавства?

1. Ні, оскільки податкові відносини не засновані на юридичній рівності сторін
2. Так, оскільки податкові відносини є майновими, а цивільне законодавство регулює майнові відносини
3. Ні, оскільки податкові відносини регулюються податковим законодавством
4. Так, оскільки податкові відносини субсидіарно регулюються цивільним законодавством

12. А. запозичив у Б. 1000 грн й зобов'язався повернути борг протягом місяця. Через п'ять років вони зустрілися й Б. сказав, що пам'ятає про борг й поверне його як тільки отримає заробітну плату. Яким чином така заява Б. впливає на перебіг позовної давності?*

1. Така заява не впливає на перебіг позовної давності
2. Така заява скасовує перебіг позовної давності
3. Така заява зупиняє перебіг позовної давності
4. Така заява перериває перебіг позовної давності

13. До А. в порядку спадкування перейшла частка у ТОВ. Чи може він стати учасником ТОВ?

1. Так, він автоматично становиться учасником ТОВ

2. Так, якщо він подасть заяву до державного реєстратора про вступ до ТОВ
3. Ні, А. має лише право вимагати від ТОВ виділу частки та сплати її вартості
4. Так, при умові, що інші учасники ТОВ приймуть рішення про його прийняття до учасників ТОВ

14. А. склав заповіт, згідно з умовами якого все майно, яке йому належало на час відкриття спадщини переходить його сину. Син зобов'язаний надати право довічного проживання у квартирі, яка входить до складу спадщини, останній жінці заповідача. До якого виду заповіту відноситься такий заповіт?

1. Заповіт, який містить заповідальний відказ
2. Заповіт з умовою
3. Спадковий договір
4. Заповіт, який містить покладення

15. Комунальні служби під час проведення ремонтних робіт каналізації вирили котловину навпроти гаража, який належав на праві власності А. Ремонтні роботи продовжувалися протягом одного місяця, у зв'язку з чим, А. був позбавлений можливості користуватися автомобілем, який знаходився у гаражі. Після закінчення ремонтних робіт, А. пред'явив до комунального підприємства негаторний позов. Чи є підстави для його задоволення?

1. Ні, оскільки негаторний позов може бути пред'явлений лише поки триває порушення
2. Ні, оскільки суд не уповноважений зобов'язати комунальні служби зупинити ремонтні роботи. А. необхідно звертатися до адміністрації комунального підприємства.
3. Так, оскільки комунальні служби створили перешкоду у користуванні машиною та гаражом
4. Ні, оскільки комунальні служби не здійснювали протиправних дій

II. ВІДКРИТЕ ПИТАННЯ (5 балів):

Дайте відповіді на наступні питання:

1. Проведіть порівняльну характеристику між нікчемним та оспорюваним правочином.
2. Визначте поняття фраздаторного правочину (обов'язково при відповіді на це питання використовуйте актуальну практику Верховного Суду).
3. Опишіть проблеми розмежування негаторного та вiндикаційного позовів як способів захисту речових прав.
4. Назвіть підстави виникнення, зміст, підстави припинення та способи захисту прав особи, яка має право на проживання у житлі члена сім'ї.
5. Дайте характеристику фiдуціарним правочинам.

III. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ (20 балів):

Задача 1.

Сергій Мартинець (65 років) перебував у шлюбі з Марією Мартинець (65 років). Перебуваючи на лікуванні у санаторії він закохав Надію Сурженко (30 років). Надія Сурженко завагітніла від Сергія Мартинець. Дізнавшись про це, Сергій Мартинець звернувся до нотаріусу для посвідчення заповіту. У заповіті Сергій Мартинець бажав заповідати все своє майно сину, який буде народжений через п'ять місяців. Він також пояснив нотаріусу, що за прогнозами лікарів йому залишилося жити не більш трьох місяців.

У нотаріуса виникли сумніви щодо законності такого заповіту. Так, нотаріус сумнівався щодо можливості складання заповіту на користь ще ненародженої дитини. Крім того, у нотаріуса виникло питання, чи не порушує такий заповіт прав дружини Марії Мартинець та спільних дітей Марії та Сергія Мартинець - Андрія (30 років) та Михайла (35 років).

За консультацією нотаріус звернувся до юриста.

Дайте письмову консультацію.

Задача 2.

Шульженко купив у автосалоні Києва автомобіль Tesla й поїхав до дому в Харків. Він проїхав Полтаву й переконавшись, що дорога відповідає всім вимогам виробника (роздільні смуги, якісне дорожнє покриття), він вирішив випробувати режим автопілоту. Він дуже ретельно вивчив інструкцію, й виставив цей режим на автомобілі. Шульженко проїхав на цьому режимі п'ятдесят кілометрів й переконавшись, що він працює відмінно, він включив радіостанцію, закрив очі й вирішив трішки відпочити. В цей самий час автомобіль збив Ніколаєнко, який переходив дорогу у недозволеному місці. Ніколаєнко загинув. Дружина та двоє неповнолітніх дітей Ніколаєнко пред'явили позов до Шульженко про відшкодування матеріальної та моральної шкоди. Обидві сторони звернулися за допомогою до адвокатів.

Продумайте аргументи адвокатів обох сторін.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ РОБІТ

Екзаменаційний білет з дисципліни “Цивільне право. Частина друга” включає 15 тестів, п'ять відкритих питань та два практичних завдання. Кожне з завдань оцінюється певною кількістю балів, відповідно до рівня їх складності. Сумарна кількість балів складає 40 балів.

Тести.

Вірна відповідь на тестове питання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів за виконання тестового завдання – 15

Відкрите питання.

Максимальна оцінка завдання 1 бал за кожне виконане завдання. За всі виконані відкриті питання максимальна оцінка 5 балів.

При виконанні цього завдання оцінюється повнота відповіді, яка включає:

- знання доктринальних положень з поставленого питання;
- знання Правових позицій Верховного Суду та Рішень

Конституційного Суду України з цього питання.

Увага!!! За кожену відповідь можна отримати лише один бал, тому при виконанні цього завдання, здобувач у відповіді має дати повну відповідь на кожне питання . У разі неповної відповіді, здобувач отримає 0 балів

Практичні завдання.

Практичне завдання – ситуаційне завдання (кейс) 2 шт. За кожне завдання здобувач може отримати 10 балів, в сукупності за виконання всіх завдань такого типу максимально можлива оцінка - 20 балів

При виконання цього завдання здобувачу необхідно вирішити практичну ситуацію. Оцінювання здійснюється за наступними критеріями:

1 бал - за аналіз всіх обставин справи, які мають значення для вирішення справи;

1 бал - за правильне використання юридичної термінології;

2 балів - за правильне та повне застосування норм національного законодавства, необхідних та достатніх для вирішення ситуації;

2 балів - за посилання на міжнародні акти та практику Європейського Суду з прав людини з цього питання;

2 балів - за посилання на правові Позиції Верховного Суду з цього питання;

2 балів - за правильний та ґрунтовний висновок

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Остапенко, О. Г. Конституційне право України [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. Г. Остапенко, В. В. Сергієнко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (2,56 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 259 с. : іл. - Загол. з титул. екрану. - Бібліогр.: с. 217-255. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25176>

2. Сучасні проблеми цивільного права іа процесу: навч. посіб./ С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Б. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. – Харків, Право, 2017. Режим доступу:

https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/2598/1/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf

3. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій: навч. посіб. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2021.

4. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796с.

Додаткова

5. Ваганова І. М. Деякі правові ризики при укладенні договору купівлі-продажу нерухомості в Україні / І.М. Ваганова // Global science: prospects and innovations : Proceedings of V International Scientific and Practical Conference, December 28-30, 2023. - Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom, 2023. – Р. 937-941: Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30898>

6. Ваганова І. М. Договори в римському праві та в сучасному цивільному праві України / І. М. Ваганова // Юридичний науковий електронний журнал. – Запоріжжя : ЗНУ, 2022. – Вип. 2. – С. 47-50. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27313>

7. Ваганова І. М. Публічні договори та договори приєднання у цивільному праві / І.М. Ваганова // // Юридичний науковий електронний журнал. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. - Вип. 1. – С. 126-128. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/31809>

8. Ваганова І. М. Роль і значення римського приватного права для розвитку сучасного цивільного права / І.М. Ваганова // Actual trends of modern scientific research: Proceeding of IX International Scientific and Practical Conference. – 11–13 april 2021 р. – Munich, Germany, 2021. – С. 573-579. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25256>

9. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін., за заг. ред. і І. В. спасибо-Фатєєвої. Харків : Екус, 2020. 496 с. (Серія: “Проблеми судової практики”)

10 Майданик Р. А. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.

11. Пономаренко О. М. , Мешкова К. О. Правовий режим частки статутного капіталу господарського товариства, яка була набута у зв'язку з внесенням вкладу за рахунок спільного майна подружжя. Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди «Право». № 38. 2024. С. 99-106
<http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/14098/4447>

12. Пономаренко О. М. Дифамація: як правильно обрати ефективний спосіб захисту (на підставі аналізу практики ЄСПЛ та Верховного Суду). Круглий стіл до Дня юриста «Права та основоположні свободи у контексті євроінтеграції України. 4 жовтня 2023 року. С. 52-56. <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b68181e7-7f9f-49c9-8b3c-28b271854796/content>

13. Пономаренко О. М. Захист майнових прав подружжя при здійсненні ними прав на корпоративний пай як об'єкт права спільної сумісної власності. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 1. С. 45-51. URL: <https://apie.org.ua/uk/%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82-%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%B6%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B4%D1%96/>

14. Пономаренко О. М. Правовий режим майна, яке було набуто подружжям під час шлюбу за рахунок спільних та особистих коштів (змішаного майна): пошук ефективного способу захисту. Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди «Право». № 38. 2024. С. 91-98
<http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/14098/4447>

15. Пономаренко О. М. Розпорядження часткою у статутному капіталі господарського товариства (корпоративним паєм) як об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Часопис цивілістики. 2023. Вип. 51. С. 69-74 <http://clj.nuoua.od.ua/archive/51/14.pdf>

16. Трофименко Д. С. До питання визначення місцезнаходження юридичної особи / Д. С. Трофименко // Права та основоположні свободи людини у контексті євроінтеграції України : матеріали круглого столу присвяченого Дню юриста, що проведений кафедрою цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського та кафедрою державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу факультету історії та права Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, 4 жовтня 2023 р. : тези допов. - Харків, 2023. – С. 83-85. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32121>

Інформаційні ресурси

17. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws> – Офіційний вебпортал парламенту України (Законодавство України)

18. <https://www.kmu.gov.ua/> – Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України

19. <http://www.ccu.gov.ua/> – Офіційний вебсайт Конституційного Суду України